

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm I. Eodem Titulo in Sexto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

rit & adhuc possideat, tanquam hæres ipsius sit.

Et sic vides, quòd positiones seu articuli ea, quæ facti sunt, comprehendant, non quæ juris, quippe quod iudici notum est, nec probari debet. Attamen jus singulare vel consuetudinarium cùm in facto consistat, & sæpe ignotum sit, juxta *c. 1. De constitut. in 6.* poni potest vt articulus probatorius, v. g. pono verum, Ordini nostro tale priuilegium competere, aut talem in prouinciâ consuetudinem vigere, vt masculi exclusis fœminis succedant.

9 Præterea si summario iudicio agatur, v. g. in causis beneficialibus tunc vnâ cum positionibus facti etiam ius ac titulum agendi, ipsamque petitionem annecti nihil impedit. Exemplum: si Titius à Papâ impetrauit beneficium curatum, quod de jure vacauit per adeptionem alterius, ita contra Caium possessorem coram delegato, seu executore sedis Apostolicæ format articulos probatorias. Primò pono verum, quòd Caius beneficium curatum seu parochiam Ecclesiæ S. Mariæ canonicè obtinuerit, & possessionem eius nactus sit. Secundò pono verum, quòd idem Caius in alio similiter curato beneficio videlicet Ecclesiæ S. Nicolai se inuestiri fecerit. Tertio pono verum, cùm Caius nullam dispensationem pontificiam exhibere possit, prius eius curatum beneficium ipso jure vacasse. Denique dico narrata alia in Breui Apostolico vera esse, & me quatenus opus erit, probare paratum, vt quòd sim clericus Presbyter nullo Canonico impedimento irretitus &c.

10 His pauca addenda sunt. Primum. Licet positiones & articuli probatorias circa causam principalem fieri debeant post litem contestationem, tamen circa incidètem, v. g. si reus exceptionem dilatoriam opponat, vt quòd actor excommunicatus sit, statim positiones fieri debent, vt datis responsionibus ab aduersario appareat, an & quatenus exceptio probanda sit, nec ne, vt monet *gl. in c. 1. De confissis. in 6. & ibi gl.* magna, vbi regulam affert, quando cunq; probatio faciendâ est, positiones fieri possunt ad releuandâ probationem.

Secundum in iudiciis summaris iis que le- 11
uibus petitiones ac positiones & vicissim re-
sponiones Rei verbo fieri possunt, redigente
notario in acta, quòd si tunc partes in causâ
concludant, & nihil probandum restet, quòd
negatum sit, statim sententiam proferet ju-
dex, alioquin articuli formabuntur proba-
toriales, super quibus datâ competente dila-
tione, probatio recipienda sit, v. g. testes
producendi. Sed & in causis ordinariis ju-
dex etiam ante litem contestationem, imò
quandoque ante libelli oblationem ad acto-
ris instantiam interrogationes præparatorias
format juxta *tit. ff. De interrogat. ait juncta
gl. in rubr. & c. Penult. de juramento calumniae.
& tradit Tancredus. de ordine iudiciario, cap.
vlt.* vt si actor aliquem conuenire volens rei
vendicatione, roget eum interrogari, num
possideat; interrogatus respondere cogitur,
adeò, vt si possidere se neget, & actor eum
mendacii conuincat, statim possessio ipsi au-
feratur, seruato jure petitorio iudicio expe-
riendi, ita vt ex possidente & reo fiat actor,
l. vlt. ff. De rei vend. & docet gl. cit. c. penult.
titulum tamen possessionis suæ possessor or-
dinarie edicere non tenetur, *l. Cogi, 11. c.
De hereditatis petit.* aut si ex lege 12. tabula-
rum agere volens querat, vtrum quadrupes
quæ pauperiem seu damnum intulit, ipsius
sit, respondere tenetur *l. Si quis. 7. ff. De in-
terrogat.* sed & post litem contestatam, si æ-
quitas postulat, vt pars alterutra interroge-
tur ad instantiam alterius, iudex interroga-
tionem formabit, *l. Vbi cunq;. 21. ff. eodem. &
docet gl. cit. c. penult. verb. interrogatiombus.*

Tertium. Si iudices contra aliquem pro- 12
cedant ex officio per inquisitionem, tum lo-
co positionum seu articulorum tradunt illi
capitula, super quibus infamatus aut suspen-
sus est, vt ad ea respondeat, sicuti videre li-
cet in *c. Qualiter. 24. de accusat. vers. de-
bet. & apud Marantam. dist. 6. memb. 10. a-
rt. 4. n. 2.*

CAPITVLVM I. Eodem Titulo in Sexto.

PARAPHRASIS.

Exceptiones peremptoriæ seu quæuis defen-
siones

fiones, quæ merita causæ respiciunt, liti-
tis contestationem non impediunt, aut
retardant, nisi de re iudicatâ, transactâ,
& vno verbo, lite finitâ; alioquin verò,
tametsi reus conuentus obiiciat; si dele-
gans causam & obiectiones sciuisset, quòd
rescriptum daturus non fuisset, non ob-
stante hâc obiectione, lis contestanda est.

S Y M M A R I V M.

2. Dilaciones alia sunt dilatoria, quæ solum tendunt ad iudicij processum impediendum; alia sunt peremptoria, quæ merita & iustitiam causæ infringunt ac primunt.
3. Dilationum præcipua est dilatio declinatoria fori, quæ primo loco proponenda est, ne reus jurisdictionem prorogare velle videatur. Alia exceptiones sumuntur ex parte actoris, aut procuratoris, vt quòd personam standi in iudicio non habeat, quia infamis, excommunicatus, &c.
3. Exceptiones dilatoria ante liti contestationem proponenda sunt; nisi exceptio sit de nullitate processûs; si reus suo consensu non possit tollere impedimentum processûs; si post litem contestatam primùm orta est causa excipiendi, vel licet antè fuerit, probabiliter tamen ignorata; nisi lis contestata sit cum protestatione seu adiunctâ clausulâ, saluis omnibus exceptionibus ac defensionibus; si denique grauamen, ob quòd exceptio dilatoria opponi potest, tractum successuum habeat.
4. Peremptoria exceptiones reseruanda sunt post liti contestationem, & vsque ad sententiam opponi possunt.
5. Nisi notorium esset, talem exceptionem reo competere, aut in continenti eam probare possit.
6. Aut opponatur exceptio liti finita.
7. Exceptio ipso iure exclusiua actionis ante liti contestationem opponi & discuti debet.
8. Exceptio, quæ litem finitam aut actionem efficaciter nunquam ortam declarat, post liti contestationem differri debet, si intricacionem habeat, & altiore indaginem requirat.
9. Index taceat reo, ex officio exceptionem ob-

ijcere non potest, si ea ex facto, & non ex iure nascatur.

10. Exceptio peremptoria etiam post latam sententiam, plerumque opponi potest ad impediendam executionem eius, si ea non oppugnet sententiam.

11. Si per sententiam damnatus obiiciat defectum nullitatis, audiri debet, nisi appareat, vel præsumi possit, exceptionem malitiosè obijci ad differendam executionem.

12. Si exceptio contra executionem, aut contra sententiam notoria sit, non debet executor exequi: si autem non sit notoria, & tendat contra sententiam quasi iniuste latam, de ea executor cognoscere non potest; potest autem, si tendat solum contra executionem, & altiore indaginem non requirat.

ADuerte, quòd exceptiones alia sunt, quæ solum tendunt ad iudicii processum impediendum, sed iustitiam causæ secundum se non infringunt, & vocati solent dilatoriæ c. Pastoralis. 4. de Except. alia verò exceptiones, quæ merita & iustitiam causæ infringunt ac perimunt, ac dici solent peremptoriæ.

Inter dilatorias exceptiones eæ præcipuae sunt, quæ dicuntur declinatoriæ fori, si quis id solum opponat, se coram hoc iudice, aut in hoc iudicii loco conueniri non posse: de quibus dixi in c. ult. de foro compet. & talis exceptio primo loco proponenda est, ne alioquin reus conuentus jurisdictionem prorogare velle videatur, sicuti admonet Tancredus lib. 2. c. 5. §. 1.

Præter has alia exceptiones dilatoriæ sunt, quæ sumuntur ex parte Tutoris aut procuratoris, vt quòd personam standi in iudicio non habeat, quia infamis, excommunicatus, aut legitimâ aetate destitutus, de quibus exceptionibus ante liti contestationem videndum est, vt si tales non opponantur, personæ legitimatæ censeantur.

De his exceptionibus talis regula tradi potest. Exceptiones dilatoriæ ante liti contestationem opponi debent, postea verò non auditur reus, si opponere velit; ita sumitur ex cit. c. Pastoralis. l. penult. & ult. de Except. ratio prioris partis est, cum enim hæ exceptiones ten-

rendant ad impediendum processum iudicarium, rectè statutum est, vt initio statim processus opponantur. Posterior pars partim nititur tacitâ renuntiatione, partim legis & iudicis decreto punientis etiam transgressorem, vt postea etiam audiendus non sit, qui tempore debito non excepit. Sed

LIMITANDVM est I. Nisi exceptio sit de nullitate processus, seu vt alij loquuntur, quæ iudicarium processum retrò ipso iure nullû reddat, vt videre est apud Vantium de nullitate, & alios in l. Licet. 24. C. De probat. vbi exemplum est, si quis obiiciat, procuratorem mandatum non habere, aut si quis obiiciat iudicem incapacem esse jurisdictionis, quia si homo omninò priuatus vel excommunicatus, vitandus, aut amens, item quia causa Ecclesiastica, aut reus conuentus persona Ecclesiastica est, iudex autem secularis, tales exceptiones licet in initio opponi deberent, si tamen oppositæ non sunt, etiam post litis contestationem, imò post latam sententiam opponi possunt.

LIMITANDVM II. Si reus suo consensu non possit tollere impedimentum processus, si v. g. actor excommunicatus vitandus sit, etiam post litis contestationem ante latam sententiam obiici potest, quia scientia & patientia, aut etiam expressus consensus aduersarij efficere non potest, vt actor excommunicatus vitandus licet in iudicio contendat, tamen si acta iudicij, si nihil oppositum fuerat, valida sint, vt dixi lib. 1. Th. Mor. Tract. 5. part. 2. cap. 2. n. 14. Similiter feriis in Dei honorem institutis, partes renuntiare non possunt. c. Conquestus, de feriis. quare & in litis progressu reus excipere potest diem, in quo v. g. testes producendi sunt, esse feriatum, quâ de re Lanfrancus in praxi c. 12.

LIMITATVR III. Si exceptio seu causa excipiendi orta sit post litem contestatam, vel licet antea fuerit, tamen probabiliter ignorabatur. argum. Insinuante, 25. de off. delegati.

LIMITATVR IV. Nisi lis contestata sit cum potestate seu additâ clausulâ, saluis omnibus exceptionibus ac defensionibus, per eam tamen tantum præsumptio tacitæ renuntia-

tionis tollitur, non item fit, vt cesset lex prohibens dilatorias exceptiones post litis contestationem recipi, quia protestatio contra id, quod iure statutum est, nihil operatur, quâ simili ratione dicunt DD. clausulam adiecto libello saluo iure addendi, minuendi parùm opefari, quia intelligi tantum debet de ijs mutationibus, quas fieri lex non prohibet.

LIMITATVR V. Si grauamen, ob quod exceptio dilatoria opponi potest, non momentaneum sit, sed successiuum tractum habeat, hoc casu exceptio etiam post litis contestationem opponi potest, v. g. iudicij locum tutum non esse, vt docet Gail. lib. 1. obseru. 52. n. 3. Felinus hic n. 13.

Venio nunc ad exceptiones peremptorias, seu quæ merita causæ secundum se respiciunt, de ijs hæc regula traditur. Peremptoriae exceptiones reseruandæ sunt post litis contestationem, & vsque ad sententiam opponi possunt, vt hic dicitur, & in l. Penult. C. Sententiam rescindi non posse. Exemplum: si equi venditor actione ex vendito te conueniat ad soluendum pretium, tu autem excipias, quod pretium tibi donarit; hæc exceptione non discussâ, aut non probatâ lis contestari potest super causâ debiti; post litis contestationem Venditor, tanquâ qui prior ad iudicem appellauit, positiones formabit, sed reus conuentus excipiendo dicit sibi pretium donatum esse, tum verò ipse reus excipiens partes actoris sustinebit, exceptionemque suam probare cogetur, iuxta l. 1. ff. De except. vbi dicitur, quod reus excipiendo fit actor.

EXCIPE ET LIMITA I. Nisi notorium esset, talem exceptionem competere reo, aut apparet, quod eam in continenti probare possit, hoc casu, vt citò liti finis imponatur, ante litem contestatam exceptio admitti potest, præsertim in Canonico foro, vt docet Ancharanus hic col. 2. & Ioan. Monach. n. 2.

LIMITA II. Si opponatur exceptio litis finitæ, ea ante contestationem litis tractari potest, siue lis finita sit per sententiam iudicis, siue per partium transactionem, seu nihil petendi pactum iuratum; quâdoquidem

n

& trans-

& transactio & iuramentū non minū quam iudicis sententia finitalit exceptionem pariunt. huc etiam spectat legitima prescriptio, per quam actio exclusā esse dicitur, item huc spectat amicabile partium compositio & arbitri laudum; item exceptio factæ solutionis &c. videri potest. *gl. hic v. finito. Io. Andr. n. 2. Bart. in l. Nam postea ff. de iure iurando.*

7 LIMITA III. Quotiescunque opponitur exceptio, per quā actio ipso iure exclusā seu potius nunquam nata ostenditur, ea ante litis contestationem opponi & discuti debet. ita *Bart. communiter receptus in l. Nā postea n. 7.* Ratio est manifesta, quia nemo sine actione in iudicio contendere permittitur. *l. Si pupillus 6. §. Videmus ff. De nuptiis gestis.* Et habet locum hac doctrina, seu exceptio perpetua fit, seu temporalis, ut colligitur ex §. *appellantur, Institut. de Exceptionibus.* Exemplum perpetuæ exceptionis est, si mulier pro altero fideiusserit, exceptionem Senatusconsulti Velleiani etiam ante litem contestatam opponere potest, quod minū soluere cogatur, quia actio in tali casu contra mulierem denegatur, *l. 2. ff. ad Senatusconsultum Velleianum.* Exemplum posterioris est: si hæres à creditoribus conueniatur intra tempus conficiendi inventarij, iuxta *l. ult. §. Donec. C. De iure deliberandi;* item si creditor agat actione hypothecariā, contra tertium possessorem ante quam excusserit bona eorum, qui ipsi personaliter obligati sunt iuxta *authent. de fideiussoribus. §. Sed neque;* vel si lex aut statutum, vel partium conuentio terminum prescripserit, intra quem agi, seu res in iudicio peti non debeat, *l. Certi. 9. ff. De rebus creditis.* & videri potest *Francus n. 23.*

Ad hanc limitationem etiam pertinet, si actio v. g. ex empto instituta contra venditorem ad tradendam mercedem nondum omninò nata sit, quia pretium, idque integrum nondum numeratum. *l. Julianus. 12. §. Offerri. ff. De actionibus empti.*

8 Porro limitationibus his sub-limitatio adhiberi debet, quod exceptio peremptoria, quæ litem finitam ante actionem efficaciter nunquam ortam declarat, post litis contestationem differri debet, si intricacionem habeat

& altiore indaginem requirat, ut docet *Bartolus in cit. l. Nam postea n. 1.* ut si mulier, quæ fideiussit, obijciat beneficium Senatusconsulti Velleiani, sed actor replicando dicat, quod huic beneficio prius benedicta renunciãrit; hoc casu lis contestari potest, & actor ad positiones faciendas admitti. deinde, si contra actorem obijciatur tempus legitimæ prescriptionis, sed id difficilè probari possit, quia presumptio est contra reum, ideòque exceptio altiore indaginem requirit, ad litis contestationem accedi potest, ut *Ancharanus hęc docet.* Multò verò magis, si conuentum fuerat inter partes, ut actio non moueretur intra annum, & actor prius agat, exceptio ei obiecta differri potest post litis contestationem, iuxta *l. Exceptionem. 19. C. De probat.* ubi talis exceptio dicitur declinatoria, sed pertinens ad merita causæ, ideòque mixta, quandoquidem pactum hoc non omninò perimit actionem, sed differt, dummodò exceptio opponatur. Si tamen pactum iuratum sit, propter periculum periurij prius de exceptione hac cognoscendum est, quàm lis contestetur.

9 **QVÆRITVR I.** Vtrum iudex tacente reo & officio exceptionem actori obijcere possit. Resp. non posse, si exceptio ex aliquo facto nascatur, posse autem, si exceptio ex iure oriatur, seu obligationi & actioni suapte naturā insit: secundum doctrinam *Baldi in l. Si pater, C. de Actionib.* ut si emptor in iudicio agens pro re vendita sibi tradendā, fateatur, se pretium integrum non soluisse, iudex sententiam moderari potest, ita ut condemnet venditorem, si pretium solutum fuerit, & non ante, ut mercem tradat. Ratio dari debet, quia iudex supplere potest ea, quæ juris sunt, non item ea, quæ facti, quare dicunt DD. quandoquidem etiam in processu iudicij apparet, nullam actionem competere actori, eum à iudice repelli posse.

10 **QVÆRITVR II.** Vtrum exceptio peremptoria etiam post latam sententiam opponi possit ad impedendam executionem. *re. & dico,* si sententiam exceptio non oppugnet,

gnet, plerumque opponi potest ad impediendam executionem eius, ita ex communi *Gail. lib. 1. obseru. 113.* v. g. si venditor ad mercem tradendam condemnatus obijciat pretium solutum non esse, vel debitor ad soluendum condemnatus obijciat compensationis aut factæ solutionis exceptionem, item si mulier opponat exceptionem Senatusconsulti Velleiani, aut filiusfamilias exceptionem Senatusconsulti Macedoniani. *l. Tamen. 11. & videri potest Tancredus de ordine iudiciario. lib. 2. tr. 5. §. 3.*

R I DICO II. Si per sententiam damnatus obijciat defectum nullitatis eius, v. g. iudicem jurisdictione caruisse, sententiam defesto tulisse, procuratorem litis falsum fuisse, seu mandatum non habuisse; tali casu audiri debet, nisi appareat vel præsumi possit, exceptionem malitiosè obijci ad executionem differendam, ita docet *Durand. tit. de except. §. 13. n. 14.*

R 2 Sed potestne ipsemet executor de tali exceptione cognoscere, aut executionem differre. Respondet *Gail l. c.* Si exceptio contra executionem, aut contra sententiam notoria sit, non debet executor exequi, si autem non notoria, tunc refert, utrum tendat contra sententiam, quasi injustè lata sit, tunc executor cognoscere non potest, cum is exequi sententiam, non de eà iudicare debeat. *l. Si ut, 6. & l. Executorem. 8. C. De executione rei iudicate.* Si tamen non appareat, quòd malitiosè excipiatur, tum ad iudicem causa remitti debet. An verò exceptio tendat solùm contra executionem, vt si obijciatur pretium venditori solutum non esse, de tali exceptione executor frequenter cognoscere & pronuntiare potest, si videlicet altiore indagine non requirat.

CAPITVLVM II.

Si Ablato.

SUMMARIVM.

1. Per exceptionem non fit litis contestatio.
2. Reus, si accepto ab actore libello, & elapsâ dilatione deliberatoriâ nolit litem conte-

stari, iudex ad receptionem testium & sententiam definitiuam procedere non potest, sed reum cogere debet ad litem contestandam.

REUS excipiendo contra actoris intentionem non idèò litem contestari censetur. Ratio est, nam qui litem contestatur, negare debet actoris intentionem; qui tamen excipit, non eo ipso confitetur, aut negat intentionem actoris. Prior pars habetur in *l. Non utique, 9. ff. De except. & reg. juris 63. in sexto.* Exceptionem obijciens non videtur de intentione aduersarij confiteri. Exempli causâ: Si quis à me petat 100. mutuo mihi datos, & ego excipiam, quòd etsi mihi dedisset, tamen tutus essem exceptione, quia omne debitum mihi condonauit; hoc casu non fateor intentionem actoris, quamobrem non cogor exceptionem eam statim probare, sed ad litis contestationem deueniam; dicendo non constare, quòd ipsi aliquid debeam ex contractu mutui; quòd si post litis contestationem actor in probatione defecerit, tum absoluar, etsi exceptionem meam non ostenderit. Sin autem actor probauerit intentionem, tum demùm exceptioni meæ obijciendæ & probandæ locus erit. *l. Si quidem. 9. c. de prescript.*

Atque hinc liquet altera pars, quòd ita excipiens non neget aduersarij intentionem, si tamen ita respondeat: non credo narrata, prout narrantur, aut petita, prout petuntur, vera esse, & tametsi vera essent, tamen hac exceptione tutus sum; hoc casu lis contestata censebitur, quia in tali responsione non mera exceptio continetur, sed etiam contradictio, vt apparet animo contestandi litem; idèmq; est, si reus dicat, nescio an tua petitio vera sit, quia censetur velle, vt ad probationem accedat, quæ non nisi contestatâ lite recipitur. *argum. cit. l. Siquidem, juncta gl. verb. dubitas.* Quòd si autem reus conuentus initio statim fateatur intentionem aduersarij, v. g. pecuniam sibi mutuo datam esse, excipiatque de donatione postea factâ, tum ex reo fit actor, vt suprâ dictum.